

a struktuře velkomoravského útvaru, *Historická krajina velkomoravských Mikulčic* ukrývá cennou informaci o podobě přírodního prostředí v raném středověku na základě nejnovějších bádání a odmítá desetiletí tradovaný pohled na nepřívznivé prostředí „blatných“ hradisek.

Čtvrtá kapitola tematizující stavební objekty a pohřebiště čtenáře seznamuje s obecným vývojem opevnění, bran a mostů, kostelů, paláce, běžné zástavby a pohřebišť nejen okolo sakrálních staveb. Kapitola věnovaná hmotné kultuře sleduje celkem třináct fenoménů, mezi něž patří např. *Zemědělství a obživa, Stolování, Šperk, Zbraně a výstroj, Obchod, Domácnost a podomácká výroba* či *Hra a zábava*. Nepovažují sice toto rozdělení za šťastné, nicméně logiku má. Možná by stačil jen jiný název kapitoly. Výklad má vesměs obecný informativní charakter a jen místy dává tušit, jak závažných poznatků bylo za poslední dvě desetiletí dosaženo.

Kapitola šestá referuje o terénním výzkumu a nedestruktivním průzkumu lokality. Prezentovány jsou jak původní výzkumné metody, např. sakrálních staveb, tak moderní přístupy výzkumu a dokumentace sídlištních a pohřebních situací. Samostatnou kapitolou jsou zcela ojedinělé a věhlasné výzkumy zaniklých říčních koryt i s moderním zapojením spolupracujících přírodovědných metod. Nedestruktivní geofyzikální prospekce, která by měla výzkumům předcházet, je v Mikulčicích realizována až v posledních patnácti letech, bohužel však stále ne v dostatečné míře.

Šestá kapitola, věnovaná nové výzkumné základně, je reklamním poutačem moderního badatelského prostředí pracoviště brněnského archeologického ústavu. Je jen škoda, že nejsme seznámeni i s dalšími vědeckými pracovníky této instituce; tak se zdá, jako by zde bádala pouze autor knihy. Kapitola závěrečná pojednává o postavení Valů u Mikulčic v kontextu historického a kulturního vývoje Velké Moravy. Zabývá se také fenoménem tzv. ostrovních hradů, opevněných velkomoravských center v prostoru údolních niv řek, koncentrací politické moci a církevní organizace reprezentovaných velkým množstvím sakrálních i profánních staveb a „dynastických“ hrobů v prostorách kostelů. Poslední tématem je desetiletí diskutovaná problematika sídlišť označovaných jako „protoměsta“, a to na základě řady znaků, které jsou prezentovány v této poslední subkapitole.

Jaký je finální verdikt o Valech u Mikulčic? Podle autora jde o výjimečné, významné a bohaté mocenské a církevní centrum Velké Moravy. Jedním dechem jej ovšem dává na stejnou rovinu

s ostatními zkoumanými lokalitami jako Staroměstsko-Uherskohradištskou aglomerací, Pohansko u Břeclavi, Nitru, popřípadě Bojnou. Na jednu stranu poukazuje na jedinečnost některých nálezů – mosty, lité maltové podlahy, kostely s pohřby, okamžitě ale tuto jedinečnost přisuzuje dobrým podmínkám dochování a stavu výzkumu. V podobném duchu komentuje autor např. otázku trhu a pro něj specializované výroby. Tato rotace významu/nedůležitosti či jednoznačnosti/mnohohozměrovosti se táhne celou prací jako tenká červená nit někam do neznáma. Jako by autor říkal, že zde máme spoustu věcí, které jsou zcela jasné, ale vlastně si s tím nevíme rady, když už se něco podobného nachází i jinde.

Knihy Lumíra Poláčka je zacílena na širší veřejnost, proto zde nelze hledat podrobné odpovědi na klíčové otázky, které by uspokojily odborné publikum. Staré otázky tak přetrvávají a nové se jen hromadí. Práce bohužel trpí svým (ne)zaměřením. Informace v knize je těžko verifikovat, některé se opakují, často se zjevují jako deus ex machina. Kdo se chce o významu a fungování tohoto velkomoravského centra dozvědět něco více a nového, bude si muset počkat na budoucí práce. Lokalita Mikulčice-Valy by si důkladnou monografii určitě zasloužila.

PETR DRESLER

Mikulčice River Archaeology. New Interdisciplinary Research into Bridge No. 1, ed. Lumír POLÁČEK, Archeologický ústav AV ČR, Brno 2014 (= Internationale Tagungen in Mikulčice 10)

153 s., ISBN 978-80-86023-60-1

V české archeologii není mnoho edičních řad, které by se úspěšně uchytily v aktuálním evropském diskurzu. Jednou z výjimek je řada Archeologického ústavu AV ČR v Brně *Internationale Tagungen in Mikulčice*, která předkládá odborné veřejnosti aktuální výsledky i obecné trendy raně středověké archeologie nejen ve střední Evropě. Obsahy jednotlivých čísel většinou navazují na pravidelné mezinárodní konference. Desáté číslo ITM se této tradici částečně vymyká. Většina příspěvků, které zazněly na konferenci „Usus aquarum – Wasser und Wasserbauten im Leben der frühmittelalterlichen Gesellschaften Mitteleuropas“, byla totiž otištěna v časopise *Přehled výzkumů*, příslušné

číslo ITM proto zaplnila rozsáhlá interdisciplinární studie, věnovaná archeologickému výzkumu části dřevěného raně středověkého mostu č. 1 v severozápadním podhradí hradiště v Mikulčicích.

Most č. 1 byl objeven a z velké části prozkoumán už v letech 1966–1968 a výsledky tohoto výzkumu se staly základem pro formování představy o environmentálním vývoji mikulčické aglomerace. Aktuální výzkum B 2012 ověřil a částečně revidoval výsledky původního odkryvu, ale především díky užití řady přírodovědných metod zásadním způsobem změnil představu o vývoji přírodního prostředí mikulčického hradiště, především o příčinách a průběhu zanášení říčního kanálu.

V úvodní kapitole editor svazku Lumír Poláček shrnuje dosavadní výsledky archeologie říčního prostředí v Mikulčicích od počátku archeologických výzkumů až do současnosti. Vzhledem ke specifické poloze mikulčického hradiště můžeme očekávat, že právě v této oblasti archeologického výzkumu můžeme v budoucnosti očekávat ještě nejedno překvapení. Kapitola následující téhož autora a Marka Hladíka přináší podrobný popis a vyhodnocení archeologického výzkumu z roku 2012. Archeologický výzkum zachytil konec mostu, vedoucí přes říční rameno obklopující opevněnou část hradiště. Z vlastního mostu se podařilo prozkoumat 14 dubových kůlů, tvořících ve čtyřech řadách podpěrnou konstrukci mostovky. Z movitých nálezů byla dále získána nepočtená kolekce keramických zlomků, železný háček a pět kamenných žernovů.

Následující kapitoly zprostředkovávají výsledky přírodovědných expertiz. Michal Rybníček, Tomáš Kolář a Jaroslav Škojec provedli dendrochronologickou dataci dubových kůlů. Pouze tři vzorky se podařilo určit; poskytly data 876/877, po roce 875 a 879–895. Pavel Havlíček a Libuše Smolíková popisují geologickou situaci a podrobně hodnotí několik úrovní sedimentů, které postupně zaplňovaly říční koryto. Na jejich text přímo navazuje stať Slavomíra Nehyby o příčinách a průběhu usazování fluviálních sedimentů. Další dvě kapitoly se zabývají rozбором botanických vzorků, odebraných v průběhu výzkumu. Zatímco Michaela Látková a Mária Hajnalová analyzovaly nalezené makrozbytky (včetně jejich radiokarbonové datace), Alena Dohnalová se věnovala analýze pylových vzorků. V poslední kapitole L. Poláček stručně shrnul všechna dosažená zjištění.

Výsledky archeologického výzkumu B 2012 přinesly důležité poznatky o proměně přírodního prostředí i o vývoji samotného hradiště. Nalezený most nepřekračoval hlavní koryto řeky, ale

překonával nově rozpoznaný boční kanál. Jeho další průběh bohužel nebylo možno vzhledem k omezené ploše výzkumu dále sledovat. Nejdůležitější informace se vztahují k problematice postupného zanášení říčního koryta. První hypotézy formuloval již v sedmdesátých letech Emanuel Opravil, který se opíral o předběžné výsledky Zdeňka Klanici. Předpokládal, že v průběhu 10. století došlo náhle ke změně vodního režimu, k mohutným záplavám a jednorázovému zaplnění koryta fluviálními sedimenty. Naproti tomu současně výsledky naznačují spíše postupné a dlouhodobé zaplňování říčního koryta, které – v důsledku změn nivelety říčního dna – částečně měnilo svůj průběh. To si vynutilo i příslušné úpravy komunikací včetně způsobů překonávání vodního toku.

Zveřejněné výsledky jsou významné zejména pro posouzení okolností zániku mikulčického hradiště. Zdá se totiž, že se přírodní podmínky v závěru existence osídlení neměnily tak radikálně, jak se původně předpokládalo. Důležitou otázkou pro další výzkum zůstává upřesnění absolutní chronologie. To naráží jednak na nejasnosti v datování jednotlivých keramických typů, jednak na skutečnost, že prakticky všechny nálezy z říčního koryta se nacházejí v sekundární poloze a pro dataci je lze využít jen v omezené míře. Totéž platí i pro výsledky radiokarbonového datování botanických makrozbytků, které zatím poskytují příliš široký interval. Upřesnění chronologie bude nepochybně jedním z hlavních cílů následujícího výzkumu.

MARTIN ČECHURA

Peter MILO, *Frühmittelalterliche Siedlungen in Mitteleuropa. Eine vergleichende Strukturanalyse durch Archäologie und Geophysik*, Bonn, Verlag Dr. Rudolf Habelt 2014 (= Studien zur Archäologie Europas 21) 702 s., ISBN 978-3-7749-3840-3

Plynulý rozvoj velkoplošných archeologických výzkumů přináší již několik desetiletí velké množství částečně i úplně odkrytých sídelních areálů z raně středověkého období. Nepřekvapují proto snahy o katalogizaci a vyhodnocení tohoto masového archeologického záznamu a o jeho využití pro poznání vývojové dynamiky rolnických komunit v jednotlivých regionech i napříč většími částmi Evropy. První rozsáhlou